

Poverologia

een logboek in Spertijd

Emily Kocken

Het waarnemen is op het gevechtsveld een doorlopende handeling: gebruik voortdurend ogen en oren. Verlies de vijand nooit uit het oog! (Handboek voor de soldaat, uitgave 1988)

De schimmelkweek in de ovenschaal, een spaghetti-schotel die ik per ongeluk in de oven had laten staan, besluit ik af te dekken met cellofaan. Vraag me vervolgens af, of het uitmaakt voor de ontwikkeling van de schimmel of zwart vuilniszakken plastic als dek niet beter is. Op de schimmel - maar misschien moet ik het anders gaan noemen - zit inmiddels een harde glanzende korst. Het ontroert me. Een dik vel, zoals op een glas warme melk. Niet te drinken, maar wel mooi. Waarom het zo vies voelt in je mond, een melkvel, kan ik zo snel niet benoemen.

Het zwart doe ik er toch weer omheen, het ziet er zo kaal uit, zonder bescherming, dat grijszwarte dons in het naakte licht.

Daglicht kost niets.

<>

Hij laat zijn rouwwagen met knipperende achterlichten op de stoep staan. Met een witte plastic zak verlaat hij na vijf minuten *Snackbar & Grillroom Hanny*. De man is zwaarlijvig, draagt een wit overhemd en een zwarte pantalon. Het schiet door me heen, de spelregel die ik mezelf opleg voor het fotografisch stalken: *ik moet iemand twee keer gezien hebben voordat ik mag fotograferen*. Moet je wel een camera in de hand hebben. Het is goed om een werkwijze te verzinnen, een ritueel. Het kan ook de boel verstijven, forceren heet dat.

De man is een regular, dat weet ik gewoon. Na het ophalen en wegbrengen van de lijken, is zijn kookzin verdwenen, en hij vindt het onzin om een vrouw te nemen, puur omdat een man eten moet. Hij weet dat ik hem bekijk, zijn hoofd zwenkt opzij, een schouder trekt.

<>

We maken tropenjaren hier in het Stivak. Het is nu 16 augustus, en nog twee weken te gaan voor de opening. Carst heeft eindelijk een videocamera. Hij is blij. Moe maar blij.

<>

De witte boon groeit. Tegen de verdrukking in, ten koste van de andere twee, die op hun wattenbed wegrotten. Ik til het glaasje op, en leg het snel weer terug. Glas en boon zijn een eenheid geworden. Ik vraag me of het glas, gesloopt uit een fotovergrotingsapparaat, ooit als zodanig te gebruiken

valt. Het is betoverend mooi, de afdruk van een geplette boon, plant in wording, tegen het bevuilde glas.

De spruit ligt op een ronde van wit. In twee weken tijd heeft hij welgeteld een keer water gekregen. De watten heb ik onder langzame tred naar de kraan gedragen en daar druppelsgewijs kraanwater toegediend. Nu de boon zichzelf als groeisel bewezen heeft, sterk genoeg om onder een zwaar stuk glas vandaan te kruipen, mag hij meer. Ik loop naar de kraan en tap wat water in een kleine kelk. Het water schenk ik voorzichtig uit op de schotelrand, die enkele centimeters rondom de afdekcirkel uitsteekt. In rap tempo zuigen de watten het water op.

Ze hebben dorst, watten en bonen, wortels.

Ik loop met de lege kelk naar het etalageraam. Het is avond aan het worden. Wijkend licht.

<>

Ooit las ik, afgemat door een slopende maar tijdelijk moeheidsziekte, in het onvolprezen essay *Over de moeheid* (Peter Handke) dat je door afmatting in een vreemde staat van doodsheid en euforie komt. De blik is niet meer in staat tot helder zien, de geest beweegt zich in dikke kringen, het denken traag als stroop. De wereld wordt een wazige vlek, de mensen veranderen in acteurs op een groot en steeds veranderend draaipodium.

Bedlegerig zijn, kapot gewerkt om met vele anderen in je land de vrede in stand te houden, is natuurlijk wat anders dan in een holle staat van uitmergeling verkeren.

Dat besef ik donders goed.

Maar toch.

<>

In *Through the looking-glass*, het vervolg dat Lewis Carroll zes jaar later gaf aan *Alice in Wonderland* (1871) stelt Alice een aantal vragen aan een wonderlijk eivormig wezen, Humpty Dumpty. Zijn antwoorden worden steeds gepikeerder van toon, hij is het grootgeworden ei, gegroeid in haar verbeelding. Zij, gedwongen het kleine beeld van nabij te zien - weliswaar omdat ze het ei gekocht had uit *honger*, scheept zichzelf op, door de heerlijk wrede logica van de droomwet, met een hoogst irritant, lelijk eivormig wezen dat slechts bezig is met het bevestigen van zijn eigen gelijk, een nutteloos ding waarvan je hoopt dat hij aan het verhaal in vredesnaam kapot mag vallen. Zoals het versje in Alice's hoofd allang voorspeld heeft.

<>

Ik hang testfoto's op van de dertienjarige Robin, alias Hansl en realiseer me de wrangheid van zijn zware lichaam in dit project. Het oude plan was om een moderne Hans en Grietje koppel opgeslokt te laten worden door de gapende automatische deuren van de supermarkt. Met dat armzalige beeld heb ik enkele vierkante decimeters van ons subsidievoorstel bevuild. Ik ben blij dat Hans een Hansl is geworden, en gezorgd heeft voor een ongrijpbare moederpersonage: Hannah. Praat ik over Hansl, dan denk ik aan Robin, zoon van Ika, die een dierenwinkel heeft, schuin tegenover de supermarkt. Tegenover een coffeeshop. Naast een sigarenwinkel. Ika is groot en blond, een reuzin, een Hollands cliché. Een en al volkse hartelijkheid. Ze vertrouwt mij haar zoon toe.

En zo ben ik gedoemd om kleren voor Robin, alias Hansl, te kopen. Niets is moeilijker dan kleren kopen voor iemand die je niet kent. Voor een kind met

een mannenlichaam. De legerkisten, maat 43, uiteindelijk bemachtigd bij de dump, passen. Robin zegt dat ze te strak zitten. het zijn loodzware schoenen. Hij zet twee stappen en blijft dan een tijd staan.

<>

Soms lijkt het project vooral te gaan om hier zijn. Het fort bewaken. In het schemerdonker voor iedereen te kijk zitten. Auto's voorbij horen razen, naar de burens zwaaien die hun hond uitlaten, geweldige gesprekken voeren met André die in het atelier hiernaast aan het werk is, en ondanks zijn eigen sores vol aandacht is voor wat wij doen. Spelen met kleine buurjongen Mohammed, in steenkolenengels converseren met zijn Italiaanse moeder Renata die in haar thuisland hoeden maakte, en hier vooral moeder is. Vaak lijkt het project te gaan over boodschappen doen. koffie zetten. Kibbelen over het schoonmaken van de WC.

<>

Na de oorlog moest je je moraal herzien, vertelt Naan. Zij is een van de vele Stivakgasten. Wie eenmaal binnen is, kijkt, drinkt een koffie of een glaasje sterk en blijft, ons atelier is de ideale buurt *hangout*. Naan heeft oog en intellect en *above all*, ze heeft als zestiger De Oorlog meegemaakt. Ze vertelt dat na de oorlog een verwarrende period aanbrak voor wie in het Westerse avondland kind was en daarna toetrad tot het legioen van verwarde adolescenten. Houtjes gappen was niet meer nodig. Of het stelen van een brood. Maar het *jatten* was wel in je systeem gaan zitten. Je voelde je in de oorlog verbonden met elkaar - *close* - maar je stal wel van elkaar. Ik vraag me af of ze dit wel zo zei. Het klinkt vreemd. Ik had beter moeten luisteren, was vooral bezig met het kijken naar haar ogen toen ze haar bril afzette. Ze duidde op het perforeren van een moraal, een bordkartonnen ethiek die wij sinds Kaalmans, die zo onfortuinlijk aan zijn einde is gekomen, posthuum om de oren geslagen krijgen. Alsof hij en de zijnen de ethiek zouden hebben uitgevonden. Je wordt met *skold* bekogeld, als je op de stoep waagt te fietsen. En als je als arme - en die bestaan, beste mensen, ze bestaan - een brood zou stelen, dan weet ik zeker dat je door een verontwaardigde menigte zonder pardon wordt doodgeknuppeld. Al was het maar met vuige taal.

<>

*Sticks and stones can hurt my bones,
but words can never harm me.*

<>

Beelden zien: een potloodhand probeert wanhopig het gekronkel in het waterhoofd bij te houden op papier. Op kranten, kassabon, een oud schrift, belastingenveloppen, op alles dient geschreven te worden, zonder ophouden. En soms levert het iets op. Al is het maar dat, even, de innerlijke onrust bedwongen wordt.

Op cruciale momenten de camera niet bij je hebben, het ding wel bij je hebben maar niet paraat, of het ding in de aanslag maar dan blijkt de batterij leeg, en eens zat er geen verdomde *hoeheethetookalweer* card in. Mijn stiefvader, een echte fotograaf, heeft mij een digitaal fototoestel geschonken, en mij daarmee veranderd in een fotojunkie. Erger: ik schiet

voor het eerst, door de *display* om te draaien, foto's van mezelf. Van junkie tot narcist, het moet niet gekker worden.

Foto's ensceneren omdat de *werkelijkheid je te snel af is*, een slap excuus. Teveel willen, te weinig tijd hebben, blij zijn met het gebrek aan tijd. In bed rollen na een volle dag, en in slaap storten. Teveel drinken, inmiddels is het quantum vier glazen *liquido fortis* geworden, en dan ben je volgens de stroom aan onderzoeken, rapportages en eindeloze statistieken een alcoholist. En geen kunstenaar.

<>

Hannah wordt onder schot gehouden. Het staat er, in een logboek, als briljant beeld, gekriebeld in ijl potlood. De punt altijd scherp, het voordeel van een luxe model navulpotlood. Een mannelijk stuk schrijfgerei, *if I may say so*. Een ding dat mijn vader vroeger gebruikte.

Ik lees de schets als de vingeraanwijzing voor een te plegen misdrijf: de omtrekken van Hannah's mooie verwelkte gezicht en de logge loop van een pistool. Waarom? Wat gebeurt er? Slaat haar zoon Hansl door, puur door de stress omdat zijn hondenleger - wit - niet doet wat hij wil? Branden er in zijn bovenkamer twee draadjes door omdat zijn nieuwe vrienden hem ineens toch niet zien staan? Ziet hij zichzelf door hun donkere ogen gereduceerd tot de schaduw in het schijnsel van een armzalige straatlantaarn?

<>

Eindemiddag. De vaste loop naar het lab van S-color, iets voorbij het elliptisch gebouw van het NLR. Fototoestel mee.

Op de straat ligt een zilverkleurig frisdrankblikje.

Het rolt heen en weer, bewogen door een windvlaag.

<>

Nippel

*Groot gegroeid, door Mutti's melk,
wil ik strijden voor een veilig vaderland.*

<>

De achterkant van de dingen. Een melkfles kent geen voor- en achterkant, geen zij of flank. Je draait de fles om en de letters op de bodem - *duh* - bepalen wat voor is. Het aanzien waard. Ik zet Robin voor de meterkast, fotografeer zijn achterhoofd. Deze herken ik inmiddels uit duizenden. De V waarmee zijn haargrens samenkomt in de nek, de traagheid van zijn nekvel, de slome hang van zijn beginnende schouders. De manier waarop hij zichzelf neerzet in een vreemd soort staan, dat begrip uitdrukt en moedeloosheid tegelijk. Hij werkt mee, hij is een *good sport* en in zijn hoofd gaan gedachten om waar noch ik, noch hijzelf, ooit bij zullen komen. Of wacht hij slechts totdat het weer voorbij is?

Ik bedenk met dit beeld letterlijk dat iemand als Hansl wel gefascineerd, zo niet *obsessed* is door het vreemde netwerk van draden en stoppen, pluggen en schakelaars van een open meterkast, switchboard waarmee je de hele buurt *in no time* in het aardedonker kan zetten. Ik bedenk een lijn, een rode draad of *life line* waaraan personage Hansl zich vast zal klampen, als de wereld hem in zijn waan niet serieus neemt, en met open ogen - en zonder vizier - de

terreurondergang tegemoet zal gaan. Hij zal ze dus een simpel doch doeltreffend lesje leren. Donker, geen electra. Zoek het maar uit.

<>

(13 augustus 2004)

Waarom laat ik meisje M. morgen een Alice doen? Gaat moeder J. zich ermee bemoeien? Wat moet meisje M. voor kleren aan? Ik merk dat de helderheid waarmee ik sommige beelden voor me zie, een helderheid die ik bewezen zie in het domme feit dat ik - even - een schetsje kan maken, geen vaste vorm kent. Meer een moment is waarop de helderheid mij bevliegt. Als het hier stil is. In de avond. Na een lange dag vol met *volheid* (buitengewoon le-lijk geformuleerd, maar ik ben nu echt te gehaast, gedachten stromen in en uit alsof ik bezeten ben van hen of zij van mij, wie zal het zeggen) wil die verrukkelijke Handkeaanse moeheid nog wel eens als een wolk van *Vernunft* boven mijn lege hoofd gaan hangen.

Recapitulatie: meisje-klein symboliseert voor mij het gebrek aan groei, als er daadwerkelijk een oorlog is. Dat. *Dat* is schaarste. Dat is beperkt worden, en gehersenspoeld. Dat is het euvel van onze tijd.

<>

Zodra ik verstrikt raak in het echte schrijven, dat niet zozeer om een goed of mooi schrijven gaat, maar een eigen ritme of *harts slag* kent, waardoor ik niet kan stoppen, en eten en drinken, roken en piesen als geheel en al overbodige bezigheden naar de achtergrond verdwijnen, gaan de beelden in mijn hoofd een tijdlang in stroboscoopachtige snelheid *aan en uit*. Ik weet dat dit niet lang duurt, voordat de woorden als hekken tussen alle poorten naar vorm en kleur en vrijheid (abstractie) staan. Opletten dus. Niet te lang schrijven.

Op tijd stoppen. Denk erom. Ik commandeer mezelf al jaren niet meer, maar ik registreer wel de echo van een oude stem.

We zullen natuurlijk weinig van een oorlog merken, mocht deze uitbreken. We zijn afgesleten door mondiale oorlogsbeelden - *dat daar op het scherm in hun oorlog en niet de onze* - en zullen nooit in staat zijn onze oorlog als het onze te zien. Er zal altijd een andere oorlog zijn die beter is en bloederiger. Ik tik geduldig deze woorden in. Herhaling: we zullen natuurlijk weinig van een oorlog merken etcetera etcetera. Het is volkomen quatsch wat ik nu opschrijf. Lees opnieuw en oordeel zelf.

<>

Het tekort groeit in de stilte van het Stivak. Er lijkt nog maar één plek te zijn waar ik rust vind, alleen in de avond trouwens, als het licht wijkt en de stilte toeneemt. Overdonderende concentratie, verkleed als overmoeidheid. Gevaarlijk diepe slaap, comateus, katerig ontwaken. Werkelijkheid niet meer van eigen verbeelding kunnen onderscheiden, en toenemende twijfel aan de vruchtbaarheid of - erger - waarachtigheid van al die losse kladjes, foto's, kreten, scherven, rommel. Een woekerzaai van onvermogen. En toch daagt het, tussen de kieren van mijn overgekookte hersenpan, door. Ik weet dat dit zin heeft, puur omdat het mij zin geeft. Linke bekentenis. Kan tegen je gebruikt worden.

De stilte neemt weer toe, het geblaf van een hond, een rammelend fietsslot, schetst wat wij schemer noemen, het eerste ontluiken van de nacht. De dag voorbij, goddank. Een dag vol ritueel. Ik heb drie zwarte bonen op een schotel gelegd, hetzelfde procédé toepassend - denk: probeersel - als bij de

witte jongens, die sowieso als soort groter zijn en nu een flinke voorsprong hebben op hun zwarte collegae. Het is een raar ritueel, het snijdt meer hout dan ik uit kan leggen - echt! - en de schrijfhonger begint steeds meer te knagen. Droog tikken onder mijn vingertoppen bevestigt dat ik, ondanks een toenemende mate van delirium en angst, in staat ben mijzelf te vermannen en aan de slag te gaan. Ik heb wat mijn eigen ontwikkeling betreft een goed gevoel voor timing. Ergo. Het is hoog tijd om de beeldenstorm te temmen, personages in hun opdringerigheid een halt toe te roepen. Er is geen tijd om *tijd* te nemen, om met mensen die nooit eerder voor een camera hebben gestaan, die hun eigen verhaal als vettige smog om hun tengere aura hebben hangen, de zaak af te ronden. Voordat ik in nog meer zijlijnen verstrikt raak en ik de kijker straks slechts opscheep met warboel en sfeertjes. Vooral dat laatste, alsjeblieft niet. Geen halve schetsen aan de wand, leuke probeersels, twee mensen die kunstenaartje *spelen* omdat ze een joekel van een atelier hebben weten te bemachtigen.

Dat niet.

Alles behalve dat.

<>

Gisteravond geknoeid met de super 8 projector. Hij vouwde de film dubbel bij het inladen, een soort harmonica ontstond, losse variant op de schrikterm filmspagetti. *Bon*. Bij nadere beschouwing bleek het ding het gewoon te doen. Allerhande gesprekken, consulterende telefoontjes van vrienden, een bezoek aan een reparatiestudio, blijken weggegooide tijd, verspilde energie omdat ik wat projectoren en simpele bedieningstechniek te lang uit de running ben. Carst verbaasde zich over mijn onhandigheid, en met recht.

Door de projector een half filmpje getrokken, dat jarenlang op de plank de veelbelovende titel *Nieuwe meer* droeg, en weinig meer blijkt te bevatten dan wat verschoten beelden van het viaduct aan het einde van het Jaagpad, ofwel het begin ervan, een wilde fietstocht over dit pad in kwestie, met een wapperende camera in de ene hand, de andere aan het stuur.

Mijn herinnering aan die fietstocht is goed: met de vinger een ratelend bajonet ingedrukt houden en met het voorhoofd bescheiden klappen van overhangend struikgewas opvangen. Ik had, voordat ik de film weer bekeken had, bedacht dat hier poëtisch materiaal van de omgeving van *mijn* Hansl en *mijn* of *zijn* Hannah te trekken zou zijn.

Het is helemaal *niks*.

Laat de projector nou staan, zegt Carst broederlijk. Het is een object, dat solidariteit uitstraalt.

<>

Het enige wat ik voor morgen kan doen, als Lotfi langskomt met een vriendin, die ook wel wil meedoen - "ze is bloedmooi, de buurtprinses," - is om uitgeslagen te zijn. Improviseren op grond van een mooi idee. We hebben wel doorgesproken wie hij is in het Spertijdverhaal: volgens de waan van Hansl handelt hij in zwarte melk, de melkastronaut. En dan verschijnt hij in zijn droom. Volgens de werkelijkheid in het verhaal is hij ook melkleverancier, maar dat heeft niets met zwarte handel te maken. Hij doet het goed, in die handel, zeg ik, en Hansl doet alles om vrienden met hem te worden. "Maar op een dag wordt de melkman gerecruteerd," zegt Lotfi. Zijn personage heeft geen naam. Dan komt de vriendin langs en na wat kleren gepast te hebben, wandelen we richting NLR.

Twee dagen later.

De foto's zijn te glad, ze kunnen zo in de Vogue. Ik heb een stevig gesprek met mezelf, een sigarettenfabrikant als sponsor zou these days niet slecht zijn, en besluit dat de look klopt, raar genoeg.

<>

De rafelranden, daar waar het onduidelijk is waar Robin zichzelf is, en waar hij overstapt in Hansl, zoals op de onscherpe foto waar hij, gekleed in judopak, het sneeuwmasker aantrekt, daar gebeurt iets.

Of als Carst mij filmt op rolschaatsen, in een zwarte rouwjurk. Ik ben de doodskoningin, de ultieme oorlogsweduwe. Altijd *on top of things*. Elegant. Daar voel ik mezelf in stukken getrokken, rondjes draaiend om Else, mijn adoptiemoeder die de perfecte huisvrouw moest zijn, die de oorlog en alle zunicheid daarna, belichaamde. Op het moment dat ik gefilmd word, in een staat van joligheid, ben ik dichterbij de kern van dit project dan ik had gehoopt te komen. Ik ben moeder. Ik ben de dood. Ik lijd om de dood die ik aan mijzelf opdring. Ik vier de dood die mij haar mooie gezicht laat zien. Ik lijd vurig aan de dingen die ik mezelf ontzeg, omdat ik dit wil doen. Ik lijd, zogenaamd, als spel, aan de buurt die wij in een virtuele oorlog hebben gedoopt, omdat zij niet lijdt in stijl, maar in het geniep drinkt in achterkamers en vale cafe's, en hollend huiswaarts gaat, onder begeleiding van ritselende witte plastic tassen.

<>

De noodzaak om in de dingen een gezicht te zien.

Niet de spiegel biedt een wederzien, het is het glas van de spiegel, en de in rook opgegane geur van de maker. Niets lieflijker dan vingerafdrukken op een spiegelglas.

Commando's en signalen, deze buurt kent veel fluitjes. Een jongens staat onder een raam, de ander is nog binnen, wacht. Je hoort het fluitje van de een, de ander echoot. Soms letterlijk, een imitatie, vaak is het tweede fluitje een ingekorte versie van de eerste. Carst en ik besluiten het melige gefluit waarmee we onszelf tijdens het werk begeleiden als de dwergen - "Heiho!" - van Sneeuwvitje, op te nemen.

Jos komt langs. Hij wilde een boek ophalen bij een vriendin, ze was niet thuis. We praten over oorlog en ouders. Ik vertel hem van mijn vaders obsessie met de loopgaven in Verdun. We discussiëren over het worstelen met vragen, die je jezelf stelt als kunstenaar, over de obstakels die je zelf opwerpt. We drinken thee en eten koekjes. Ik speel cello voor hem, in geen eeuwen gedaan. Voel oude zenuwen opkomen, kijk opzij en zie gesloten ogen.

<>

Ik ruim schetsen op, notities. De tere papierteepjes waarmee de tekeningen aan de muur gekleefd zitten, trek ik voorzichtig los. Het is een bijzonder prettige handeling, de ene hand tegen de muur, de muis rustend op het fijne stucsel, en met met de andere een langzame verwijderbeweging makend. Met wat eerst steunhand was pak ik de tekening aan. Of is het schets of poging, studie?

Het doet er niet meer toe.

De schetsen - toch een duur woord - plak ik in een van de vierkante boeken, die ik eigenlijk had aangeschaft met een ander idee. Om er echte tekeningen in te maken. En ik kan niet tekenen. Boy, wat vermoeiend allemaal. Man, wat een bevrijding om al die rotzooi van de muur te halen.

Lege muren.

Ook de namen van de personages: weg!
Ik was een koffiekopje af.
Droog mijn handen niet, en ga handwapperend naar de WC.
Voel een prettige moeheid in mij hoofd, een lichte pijn in de vingers van mijn linkerhand.

<>

Oud plan, opgejut door het malle idee om vooral veel publieksacties te organiseren.
Het woord alleen al: *publieksacties*.
Met mensen naar een schietclub gaan, ontstaan uit een eerdere behoefte om Robin schietend te fotograferen. Illustreren van zijn angst, rode rozen rood verven, blijkt nu.
De kosten voor een avond schieten, oordoppen op het hoofd, legitimatie mee, gezellig hangen aan de bar na afloop, de mensen die in zo'n tent komen bestuderen, is slechts 10 euri. Ik verschuif het kladblaadje waarop de woorden *schieten, target, waarom daar? spullen, sfeer, vinden ze nooit goed* en meer zelfkastijdende kreten staan van links naar rechts en leg mijn vlakke hand op de zin *wapenbezit in de buurt*.
Tja.
Wat een vraag.
Zondagochtend: Fred, woont verderop, altijd op straat te vinden, magere kop en uitermate vriendelijk met een duidelijk *chip on his shoulder* beweert dat *Snackbar Hanny, Pizza Plaza 't Vogeltje* (term van Carst) en andere groezelkroegen in de radius van het plein in handen zijn van de maffia. De Turkse wel te verstaan. Ik schud mijn hoofd van *ach en wee* en lulde vervolgens vrolijk met hem mee.
Witwaszaken.
Sure.
Fred is ervan overtuigd dat een aantal mensen het op hem voorzien hebben, zoals zijn bloedeigen zuster. Jawel, het echte gevaar komt vrijwel van binnenuit.
De tafel verplaatsen die we pontificaal voor het raam hadden staan. Ja, zegt Carst, daar hebben we vooral in de eerste week aan gezeten, en veel ruzie aan zitten maken. Het is ook de tafel die M. in zijn minihuisje op de Kunstvlaai had staan. Ik kijk naar het tafelblad van kogelvrij glas, en bedenk dat glas geurloos is. Het is een gedachte die blij noch treurig maakt, net als de herinnering aan een geliefde die geen geliefde wil zijn. De tafel wordt nu, als een soort barricade, ettelijke meters van het raam afgezet, meer de ruimte in, overdwars. je kunt er niet meer met twee tegelijk, dus samen, langs.
[Mocht je dit al willen.]

<>

Fragment uit een droom van hoofdpersoon Joseph in *Dangling man* (Saul Bellow) aan de vooravond van zijn inlijving in het leger, na deze beslissing de hele oorlog voor zich uit te hebben geschoven:
We arrived in a town and my task was to render harmless the grenade traps in one of the houses. I crawled through the window, dropped from the clay sill and saw a grenade wired to the door, ridged and ugly. But I did not know where to begin, which wire to touch first.
Maar mooier is wat Joseph aan navelstaarderij te berde brengt, aan het begin van zijn eenzame trip om tot *grips* te komen met zijn doelloze bestaan als *bon vivant* of pacifist: *There are times when I am not even aware that there is anything wrong with this existence.*

Carst is dienstweigeraar, ik ben vrouw en om die reden aan de danse macabre van het wapenbroederschap ontsprongen. Mijn broer wilde naar Westpoint, en werd een paar jaar later de ultieme drop out: hij ging schilderen.

<>

Elke zin in Jean Genets *Dagboek van een dief*, is omneveld door de schoonheid van zijn taal. Sla een bladzijde op, en je wordt bevangen door de tederheid waarmee hij een door veel mensen als pervers ervaren wereld beschrijft. Het zijn, sorry, altijd dikke woorden, waarmee je als kleinere geest de woorden van een groot schrijver op een sokkel te zetten. Soms vraag ik me af, of ik niet mijn hele leven lang dezelfde boeken lees. Doordat er zoveel boeken op de werktafels van het Stivak liggen, voelen bezoekers zich uitgenodigd om iets over andere boeken te zeggen. Boeken, die aansluiten bij wat er al ligt. A. pakt een boek met Amerikaanse politiefoto's (*The photograph as evidence*) op, en zegt thuis een boek te hebben liggen met foto's van concentratiekampen.

Mooie foto's, zegt hij.

Ik knik. Ik begrijp wat hij bedoelt. We praten over de schoonheid van de dood.

Het boek ligt in een doos op zolder bij zijn ouders. J. raakt enthousiast door mijn vuur over het dagboek van Paul Klee, en begint over gedichten van Rilke. En M. vertelt met zwaaiende armen over het werk van een Braziliaanse kunstenares, die foto's maakt van mensen die door de compositie op mieren lijken, waardoor de fotografie tot grafiek wordt, waardoor het beeld zich op zijn beurt weer laat lezen als tekst.

Prachtig.

Voor Genet was de gevangenis een dankbare plek om te schrijven, puur en alleen omdat hij geen keuze had. Hij zat gevangen en gaf er een onnavolgbare draai aan. Stelen werd geven, en zo zit het in de kunst geloof ik ook.

Aalsmeerweg 103, augustus 2004